

Udsigt mod overdrevsskrænterne ved Refsgårde.

Landskabet omkring Tørskind, Spjarup og Refsgårde er en fantastisk mosaik af forskellige naturtyper. Egtved og Vejle åer tegner hovedlinierne i landskabet. De to ådale, der kommer fra henholdsvis nord og syd, mødes ved foden af Runkenbjerg. Herfra løber åen videre mod øst gennem den brede Vejle Ådal.

Egtved Å ligger i et smalt dalstrøg med forholdsvis tæt bevoksning, hvor der ligger mange dambrug. Vejle Å løber gennem et bredere, mere åbent dalstrøg, med grønne enge. Naturtyperne i området veksler fra tørre næringsfattige overdrev på ådalenes skrænter, til frodige næringsrige kær i dalbundene. Her er enge og krat, så langt øjet rækker, indrammet af dalskrænter, som bugter sig langs åløbet.

Isens og vandets veje. En stor iskappe har på et tidspunkt under istiden dækket landskabet øst for den nord-sydgående del af Egtved og Vejle åer. Foran iskappen har smeltevand fundet vej i de to åløb. I det brede lavtliggende område omkring Sønderkær, mener man, der har ligget en stor isdæmmet sø, kaldet Spjarup Issø. Vejleådalens brede profil er formentlig skabt ved en kombination af smeltevandets erosion under isen og isens egen erosion under dens fremmarch. I nyere tid er Vejle Å's forløb flere gange rettet ud. Elletræer i buede forløb viser åens tidligere løb.

Agerjord og overdrev. På morænejorden oven for ådalene ligger gårdene og agrene. Gårdenes græsningsjorder ligger på skrænterne og i dalene. Dalbundene har tidligere udgjort en stor ressource, bl.a. i tørkeår har høslæt og andre afgrøder sikret vinterfoderet. På grund af faldende husdyrantal og stigende interesse for tilplantning har det åbne landskab i en periode været præget af tilgroning og tilplantning. Idag arbejder man påny på at holde landskabet omkring ådalene åbent og synligt.

Fire kirkesogne. Området ligger, hvor fire kirkesogne har deres skel. Ådalsområdet har altså i mange sammenhænge været et yderpunkt, som på grund af den afsides beliggenhed og områdets særegne karakter, i store træk er uændret. Fredningen i 1980 af store arealer har dannet hjørnestenen til bevaring og benyttelse af et stort stykke sammenhængende natur i Egtved og Vejle ådale.

Fortidens spisekammer. I engene ved Sønderkær har vore forfædre trådt deres stier. Her har været en vrimmel af liv - og lyden af flintesmedens slag har skåret gennem luften. I en periode under stenalderen var Sønderkær et af de tættest befolkede områder i Danmark. Jægere og fiskere har hentet størstedelen af deres føde i dette naturens righoldige spisekammer.

Om sommeren boede stenalderfolket på de sandede holme i det sumpede engområde, omgivet af rørskov, birk og hassel. Om vinteren trak man længere op på de tørre plateauer i ly af bakkerne, hvor bevoksning af elm, eg, ask og lind har dækket landskabet.

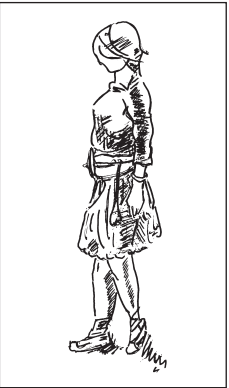
Mange generationer senere, i bronzealderen, fungerede den fugtige ådalsbund stadig som forrådskammer. Egtvedpigen kan have hentet birkebark og lindebast til en lille spand, som den man fandt ved hendes fodende i kisten, i kanten af engområdet.

Vandet i åløbene har til alle tider været en vigtig energikilde. Her har været produceret strøm, og vandet har været drivkraft for bl.a. Nybjerg Mølle. I dag udnyttes det friske vand i åløbene af dambrugene langs både Egtved og Vejle åer.

Foto: Bert Wiklund

Tørskindmanden er en af billedhuggeren Robert Jacobsens skulpturer i grusgraven i Tørskind.

Egtvedpigen, som museumsinspektør Thomas Thomsen forestillede sig hende i 1921.

Råstof og kunst. I området findes mange og meget forskelligartede ressourcer, som gennem tiderne er udnyttet på forskellig vis. Fra bakkerne ved Tørskind er der i en periode udvundet sand og grus. I takt med en øget bevidsthed om forgængelige naturværdier ophørte grusgravningen.

I dag ligger grusgraven, et menneskeskabt landskab, på kanten af det istidsskabte ådalslandskab, og formidler ved rum og skulpturer, de mægtige kræfter der har virket til ådalens dannelse. Billedhuggeren Robert Jacobsen og hans elev, franskmanden Jean Clareboudt, har i grusgraven skabt store landskabsskulpturer i samklang med grusgravens rum.

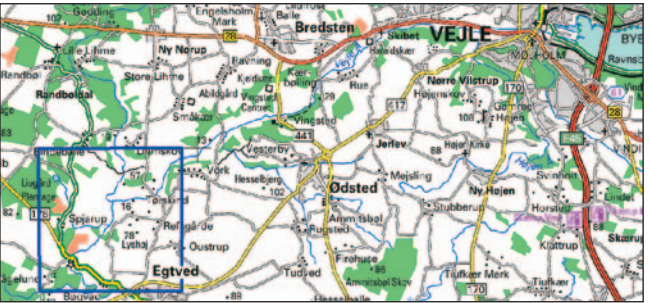
Foto: Lars Serritslev/BIOFOTO

Engene og overdrevene i ådalene afgræsses.

Dyr på græs. I området omkring Nybjerg Mølle-fredningen er der mange græssende dyr. Skrænterne på ådalenes kanter har også tidligere været græssede overdrev, og engarealerne i bunden af ådalene har været brugt til græsning eller høslæt. For at bevare og synliggøre de åbne eng- og overdrevsområder, er det vigtigt at føre tidligere tiders driftsform videre, d.v.s. græsning. Derfor laves der forskellige former for natur- og landskabspleje i området.

Færdsel i området. I dagtimerne må man færdes til fods eller på cykel ad alle veje og stier i skovene og i det åbne land iøvrigt. Det gælder også uden for de afmærkede vandreruter. På stats-ejede arealer må man endvidere færdes uden for stierne og også opholde sig efter solnedgang. Opholdsarealer er tilgængelige i dagtimerne. Der findes parkeringspladser i forbindelse med de afmærkede vandreruter, forslag til cykelture er indtegnet på kortet. Sejlads på den viste del af Vejle Å kræver gæstemærke, som købes hos Vingstedcentret, tlf. 7586 5533.

Nationale og regionale cykelruter. En oplagt måde at komme til området på, er fra den nationale cykelrute nr. 3, Hærvejsruten, som har sit forløb ca. 2 km vest for Bindeballe station. Fra Vejle kan man gennem Vejle Ådal komme til området ad Bindeballestien, regional cykelrute nr. 36. Også regional cykelrute nr. 35 og nr. 62 går gennem området. Bus nr. 406 Kolding - Egtved - Billund kører ad Bøgvadvej forbi Nybjerg Mølle. Bustider oplyses på tlf. 7582 9766. Udgivet af Vejle Amt i samarbejde med Randbøl Statsskovdistrikt, september 1994. Revideret april 2005.

Forsidefotoet viser udsigten mod sydvest over Vejle Ådal fra Runkenbjerg. Foto: Bert Wiklund. Denne tryksag er trykt på papir godkendt til svanemærkede produkter hos www.jellingbogtrykkeri.dk

Tørskind

Vejle og Egtved Ådale

Kulturlokaliteter og vandreture

☿ Bindeballe. Langs Vandelbanen opstod en række små stationsbyer. I Bindeballe blev stationen og købmandsgården opført samtidigt, og byen blev ikke meget større, inden banen i 1957 blev nedlagt. Nu bliver den gamle banelinie brugt som cykel- og gangsti. Købmandsgården virker som dagligvarebutik og købmandsmuseum, og på stationen er et arbejdende Vandelbanemuseum. På stationen findes friareal, teltplads, køkken m.v., som kan benyttes af besøgende i området. Stationen er åben daglig fra 9-20 i sommerhalvåret, i vinterhalvåret lørdag og søndag fra 14-17.

☿ Tørskind grusgrav. I forbindelse med fredningen af Nybjerg Mølle-området ophørte grusgravningen i Tørskind grusgrav. Idag er landskabsskulpturer skabt af Robert Jacobsen og Jean Clareboudt opstillet i grusgraven. Grusgraven er åben døgnet rundt.

☿ Egtvedpigens grav. Under arbejdet med at fjerne resterne af en gravhøj, stødte gårdejer Peter Platz i 1921 på en egekiste. Den indeholdt en meget velbevaret ung kvinde fra bronzealderen. Egtvedpigen er død i en alder af ca. 18 år og er gravsat i sommeren 1370 f.Kr. Ved Egtvedpigens fundsted ligger et lille udstillingshus med bl.a. en kopi af egekisten Egtvedpigen er gravsat i. Gravhøjen er genopført ovenpå den sidste rest af den oprindelige høj. Udstillingen er åben fra påske til 1. nov., alle dage fra 9-20.

☿ Nybjerg Mølle. Møllen er opført i 1850 og var i drift til 1934. I 1959-60 blev møllen restaureret med hjælp fra Nationalmuseets mølleudvalg, så mølleriet er funktionsdygtigt påny. I 1990 blev den tilsandede mølledam genskabt. Samtidig blev Egtved Å lagt i et stryg udenom af hensyn til dyrelivet i åen. I haven ved Nybjerg Mølle står Johan Galsters bronzeskulptur af Egtvedpigen. Møllen er fredet og i privateje.

1 Birkelund. 1,5 km fodtur, ca. ½ time, gennem kuperet terræn med løvskov. Stien går under bøgene ned til kanten af ådalen, hvor englandskabet åbner sig. Fra trampestien, i ly af skovbrynet, kan man i en stille stund opleve dyrelivet på engen.

2 Fortvad Bjerg. 3,5 km fodtur, ca. 1 time, op over det græssede overdrev på Fortvad Bjerg. Herfra kan man se at Vejle Å følger Runkenbjergs forløb og drejer mod øst i engdraget ved Sønderkær. Turen går på tværs af ådalen, fra skrænterne ved Fortvad Bjerg, ned mellem ådalens vægge og op igen på Runkenbjerg. Især nede i ådalen fornemmer man ådalens vægge og de udstrakte enge. På enge og overdrev går dyr på græs.

3 Runkenbjerg. 4 km krævende fodtur, ca 1½ time, bl.a. bestigning af Runkenbjerg , hvorfra der er vid udsigt over ådalenes forløb mod nord, syd og øst. Turen går fra Runkenbjerg ned i dalen, langs åløbet, over broen og gennem engområdet Sønderkær, og tilbage til Bindeballestien. Der er dyr på græs på engen.

4 Tørskind. 3,5 km let fodtur, ca. 1 time, fra p-pladsen ved Lihmskov station i Vandelbanens fodspor ad Bindeballestien, på tværs af græssede enge, videre over de kuplede morænebakker nord om naturskolen Søballegård, og tilbage langs Tørskindvej. Turen går gennem et kvæggærset område.

5 Refsgårde overdrev. 2 km krævende fodtur, ca. 1 time, fra grusgraven med landskabsskulpturerne og ad fæstien langs de bugtede ådalsskrænter, gennem et overdrevsområde, hvor kvæget holder landskabsformationerne afgræssede og synlige. Fra toppen er et storslået udsyn over ådalen ved Tørskind. Dambruget mellem grusgraven og åen er nu nedlagt og her er en sø i stedet.

6 Sønderkær. 1 km fodtur, ca. ½ time, gennem det brede engdrag ved Sønderkær. I stenalderen har her hersket livlig aktivitet på grund af rige fødemuligheder i åen og ådalen. Idag må man fiske på udpegede steder langs Vejle Å. Fiskekort og regler fås ved henvendelse på Vejle-Egnens Touristbureau. På engene går dyr på græs.

7 Spjarup hede er et af de største sammenhængende hedearealer i området. Der er afmærket en adgangsvej fra p-pladsen i nærheden til hedeområdet, som er åbent for færdsel og ophold.

8 Turbinesøen. 3,5 km fodtur, ca. 1½ time, gennem kratskov, sø og mose i Egtved Ådal, hvor man bl.a. kan opleve fiskehejrer på jagt nær de tætliggende dambrug. Fra Turbinesøen blev der i en årrække produceret strøm. I sommeren '94 er opstemningen ved Turbinesøen fjernet, så der nu er fri passage for fisk og andre dyr i vandløbet. Turen går gennem en hestegræsset eng.

9 Nybjerg Mølle. 4 km krævende fodtur, ca 2 timer, langs begge sider af Egtved Ådal med fint udsyn over denne med bl.a. Nybjerg Mølle. Overdrevsområdet nordvest for åen afgræsses af heste og kvæg, så naturtypen med græs og enebærbuske bevares.

10 Tågelundgård Plantage. 3 km let fodtur, ca. 1 time, ad skovvej og sti gennem nåletræplantage og langs lyngklædte skrænter ved navn Paradis. Nedenfor Paradis ligger Egtved Å og snor sig.

Signaturforklaring:

	Afmærket vandretur		Parkering
	Cykeltur		Kulturlokalitet
	Regional cykelrute		Udsigtspunkt
	Hærvejsvandrerrute		Teltplads
	Statsejet areal		Bålplads
	Opholdsareal		Sejladsvandløb